

Skriv og læs med ørerne

En guide til undervisning med CD-ORD
som læremiddel på begyndertrinnet

HØRSENS KOMMUNE

PÆDAGOGISK MEDIECENTER

Guiden er udarbejdet af:

*Birthe Tipsmark
(lærer på Højvangskolen)*

*Christina Tagmose
(læsekonsulent)*

*Gurli Bjørn Iversen
(Center for sprog, læsning
og læring, VIAUC)*

Forord

Som led i Horsens Kommunes satsning på at implementere IT-støtte i almenundervisningen har vi udarbejdet en lille guide til, hvordan man får godt begyndt. Denne guide til begyndertrinnet beskriver ud fra vores erfaringer, hvorledes man så enkelt som muligt kan påbegynde et arbejde med gradvist at implementere CD-ORD.

Vore anbefalinger i guiden bygger på et pilotprojekt, hvor muligheder med CD-ORD i 1. klasse blev afprøvet. Intentionen var, i et forløb over 6 uger i november/december med 5 lektioner om ugen, at få øje på og være åbne for, hvilket potentiale CD-ORD kunne have i begynderundervisningen gennem iagttagelse og observationer.

I dette forløb deltog:

- Birthe Tipsmark, lærer på Højvangskolen
- Christina Tagmose, læsekonsulent
- Guri Bjørn Iversen, Center for sprog og læsning VIAUC
- Fire lærerstuderende

Vore erfaringer herfra pegede på, at arbejdet med CD-ORD som læremiddel i begynderundervisningen kan virke over-

vældende, og at programmet derfor kan være vanskeligt at udnytte fuldt ud i almenundervisningen. Vi anbefaler derfor, at der arbejdes med delfunktioner fra programmet, som kan fremme læring og forståelse i forbindelse med undervisningen. I foråret maj/juni i 1. klasse blev der således arbejdet med CD-ORD som et læremiddel, hvor forskellige delfunktioner i skrive- og staveprocessen blev gjort til genstand for undervisning.

På den baggrund anbefaler vi følgende forløb:

- Intro til skrivning på computer samt brug af CD-ORD
- Skrivning/stavning med oplæsningsfunktion og ordforslagsfunktion i CD-ORD
- Læsning og læseforståelse med CD-ORD

At påbegynde et arbejde med at implementere CD-ORD i begynderundervisningen er naturligvis ikke nok. Dette arbejde skal udbygges over de efterfølgende klassetrin i nøje tilknytning til undervisningen, således at den fulde brug af programmet efterhånden automatiseres.

Indhold

1. Indstillinger og organisation
2. Forslag til progression i et introforløb
3. Eksempler på opgaver og aktiviteter med brug af CD-ORD

Denne guide indeholder en række forslag til øvelser og aktiviteter med CD-ORD. Aktiviteterne er arrangeret med forslag til progression, og enkelte kan påbegyndes allerede i børnehaveklassen.

Før arbejdet påbegyndes, er der nogle praktiske forhold, som læreren skal være opmærksom på.

1. Indstillinger og organisation

Anbefalinger til indstillinger m.m.

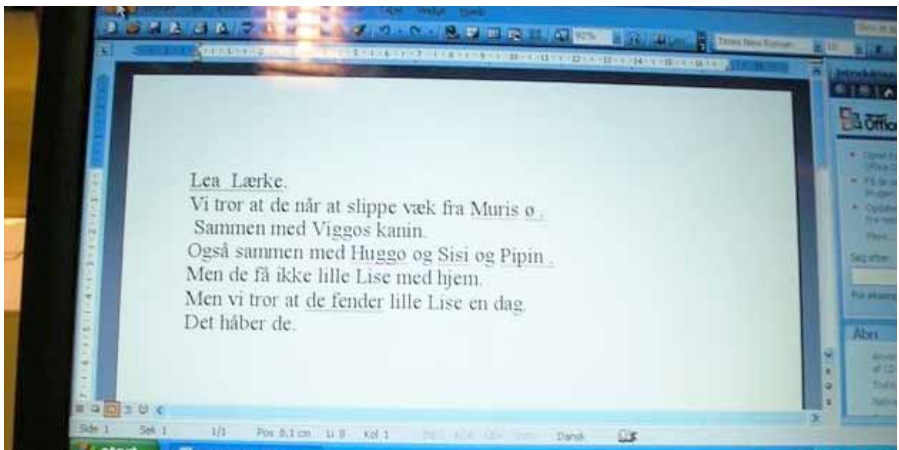
- Eleverne logger på med deres eget UNI-login
- Indkøb et klassesæt earplugs, så eleverne kan arbejde parvist
- Sørg for at have adgang til ekstra computere
- Stavekontrol i Word frakobles
- Standby-tiden skal være høj
- Programmerne (Word og CD-ORD) ligger som ikoner på skrivebordet
- Check at alle computerne printer ud på samme printer
- Indstil hastigheden
- Under "Oplæsning" (menuknappen "Indstillinger")
  - o vælg den stemme, som du finder bedst i den givne sammenhæng

- Under "Ordforslag" (menuknappen "Indstillinger")
  - o vælg "Lille ordbog"
  - o vælg "Benyt highlight"

Anbefalinger til organisation

- De første par gange danner en erfaren og en urutineret IT-bruger par omkring de tekniske øvelser
- I arbejdet med skrivning og brugen af CD-ORD indeledes eleverne på baggrund af en faglig vurdering – vi anbefaler homogene grupper

Husk at du altid kan søge hjælp hos skolens K2-lærer.

2. Forslag til progression i et introforløb

Formål

At blive fortrolig med brugen af computer og CD-ORDs oplæringsfunktion samt ordforslagsfunktion

- Tænde, slukke og gemme dokument
- Åbne, gemme og printe dokument
- Oplæringsfunktionen i CD-ORD
- Ordforslagsfunktionen i CD-ORD

Tænde, slukke og gemme dokument

Læreren modellerer først for eleverne

- Tænd computeren
- Log på med UNI-login
- Fortæl eleverne, at de ikke må røre ved noget, mens computeren arbejder
- Åbn Word med dobbeltklik (vis hvordan)
- Skriv "Jeg hedder (elevens navn)"
- Gem
- Log af
- Eleverne gennemløber forløbet efter tur med støtte fra dig

Åbne, gemme og printe dokument

- Log på med UNI-login
- Åbn Word med dobbeltklik
- Åbn det gemte dokument fra forrige lektion og luk igen
- Åbn nyt dokument (på én af elevernes log-in) og skriv et ord eller en sætning hver, eksempelvis ud fra billede, et tema, en oplevelse – gerne med naturlig sammenhæng til det daglige arbejde
- Gem
- Print
- Log af

Når eleverne har lært sig at betjene funktionerne, repeteres disse løbende i de skrivesammenhænge, hvor det passer ind, så de automatiseres.

Oplæringsfunktionen i CD-ORD

Forudsætninger: eleverne kan åbne, gemme, printe og logge af

- Log på med UNI-login
- Åbn nyt dokument i Word
- Skriv en tekst /ord ud fra et oplæg
- Åbn CD-ORD
- Tryk på playknappen i bjælken – oplæsning begynder
- Eleverne peger på ordene, mens de får læst op – samtidigt highlightes ordet

Ordforslagsfunktionen i CD-ORD

Forudsætninger: eleverne kan åbne, gemme, printe og logge af

- Log på med UNI-login
- Åbn nyt dokument i Word
- Skriv en tekst /ord ud fra et oplæg
- Ordforslagsknappen slås til, og ordbogen indlæses
- Eleverne finder det rigtige ordforslag i listen og skriver det af (afskrivning har bedre effekt på selvstændig stavning, end hvis eleven indsætter ord via klik)

3. Eksempler på opgaver og aktiviteter med brug af CD-ORD

- **Afskrivning af alfabetet**

Formål: At træne bogstavkendskab gennem visuel form og lyd samt kendskab til tastaturet

Fra en bogstavliste med store eller små bogstaver skriver eleverne de enkelte bogstaver via tastaturet (vælg strategien "Læs bogstav, ord og sætning").

- **Skriv selv – lydrette ord**

Formål: At få øje på sammenhængen mellem bogstav og sproglyd

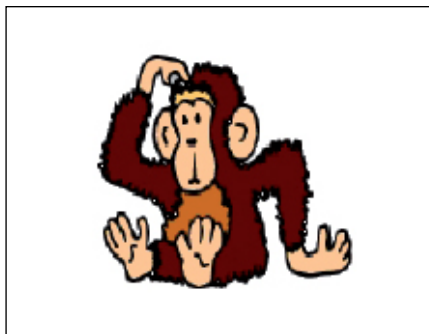
Eleverne skriver ord fra billedkort med lydrette ord. Eleven forsøger at lytte sig

til, om ordet er stavet rigtigt (vælg strategien "Læs ord").

- **Træning af forlyde**

Formål: At træne forlyde, som er et væsentligt element i opdagelsen af skriftens lydprincip

Eleverne får en række billedordkort. De samme ord står på skærmen uden forlyd fabrikeret i et Word-dokument af læreren. Eleven prøver nu at skrive det manglende bogstav. Fx b + il. Ordet læses op, og eleven kan via oplæsningen tjekke, om det skrevne bogstav giver ordet mening (vælg strategien "Læs ord").

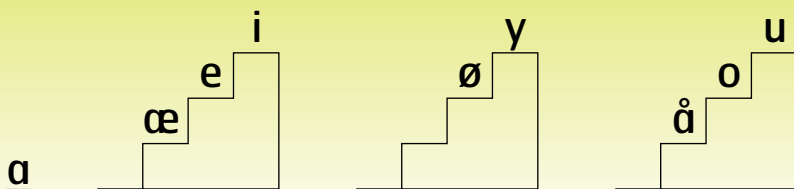

_ be

_ il

_ ol

_ us

Vokaltrappesystemet

- **At dele ord og klappe stavelser**

Formål: At lytte, klappe stavelser og rette egen tekst

Eleven skriver en tekst /sætning ud fra et oplæg. Eleverne lytter teksten igennem. Hvis et ord lyder forkert, klapper eleven stavelser og retter til (highlight slås til og strategien "Læs sætning" vælges).

- **Øve ikke lydrette ord - vokalerne**

Formål: at eleven får indsigt i, hvordan man kan arbejde med ikke-lydrette ord ved brug af vokaltrappesystemet

Før forløbet aktiveres "Vokaler" under de alternative forslag, og de øvrige slås fra. Eleverne undervises først uden brug af computer og CD-ORD i vokaltrappesystemet.

stemet. Klæb eventuelt trappesystemet på elevbordene.

Snak med eleverne om vokallyden i eksempelvis ordet "hest". Derpå skriver eleverne nu sætningen "Nanna fik en hest" af fra tavlen. Derpå retter eleverne ordet "hest" via ordforslag og diskuterer med udgangspunkt i vokaltrappen, hvorfor "hest" staves med "e". Eleverne skriver dernæst egne tekster, hvor de primært koncentrerer sig om at rette vokalerne ud fra vokaltrappe og ordforslagsfunktion (husk at frakoble stavekontrollen i Word. Strategien "Læs sætning" vælges).

Uddrag af elevtekster før og efter brug af CD-ORD med ordforslag (rettelser er markeret):

Før brug af CD-ORD	Efter brug af CD-ORD
Hugo sdeker af sammen med Viggo Sisi og Pipin	Hugo stikker af sammen med Viggo Sisi og Pipin
Og sajler hjem til skoven	Og sejler hjem til skoven
Fen ham og tag nølne	Find ham og tag nøglen

- **Skriv selv med ordforslag**

Formål: At eleven bliver fortrolig med både oplæsningsfunktion og ordforslag under selvstændig skrivning af større tekststykker.

På baggrund af et oplæg skriver eleven sin egen historie. Når historien er færdigskrevet, rettes teksten ved hjælp af oplæ-

ningsfunktion (lyttekorrektur) og ordforslag. (Strategien "Læs sætning" vælges, og de alternative forslag er indstillet på baggrund af elevens behov).

Uddrag af elevtekster før og efter brug af CD-ORD med ordforslag (rettelser er markeret):

Før brug af CD-ORD	Efter brug af CD-ORD
De kun got fene Soria Moria. Så bliv de glade det var got at de fant Soria Moria. Og så så hugo sin mor og far. Og hugo bliv ratig glad for det.	De kun godt finde Soria Moria. Så bliv de glade det var godt at de fandt Soria Moria. Og så så hugo sin mor og far. Og hugo bliv rigtig glad for det.

- **Læsning af digital tekst**

Formål: At usikre læsere bliver støttet i at få et større flow og feedback på egen læsning

Eleven får læst sin digitale tekst højt via oplæsningsfunktionen (under menu vælges "Fra markør", og strategien "Læs fremad ord for ord" eller eventuelt "Læs fremad sætning for sætning" vælges. Det er vigtigt at highlight er aktiveret).

- **Læsning med fokus på forståelse og inferens (følgeslutninger)**

Formål: At eleverne bliver støttet i læseforståelsen

Læreren finder eller producerer en digital tekst, som kræver brug af inferens. Eleven læser teksten via oplæsningsfunktionen og svarer efterfølgende på spørgsmål, som læreren har produceret.

Eksempel på brug af inferens

De glædede sig. Hele 2. B var nu næsten på plads med popcorn eller slik. Tine sad med sit bæger i skødet. Pladsen på den ene side af hende var stadig tom. Nu kom Lasse og maste sig forbi. Hendes bæger røg på gulvet. De hjalp hinanden med at samle op. Lasse var helt rød i hovedet. Pludselig blev lyset slukket. Endelig skulle de se "Karla og Katrine".

- Hvor er 2. B?
- Hvad havde Tine købt?
- Hvorfor blev Lasse rød i hovedet?

Litteraturliste

*Stine Engmose og Kristina Kee Kristensen:
Ortografiske repræsentationer og svage læsere
– muligheder i computerbaseret intervention
Audiologopædisk speciale, KUA, 2009*

*Gurli Bjørn Iversen: Skrivning med CD-ORD på begyndertrinet,
Center for sprog, læsning og læring”, VIAUC.dk*

Horsens Kommune
Pædagogisk Mediecenter
Jyllandsgade 16
8700 Horsens

Telefon: 76 29 15 40

www.pmc.horsens.dk

Lavet i samarbejde med
Center for sprog,
læsning og læring, VIAUC.dk

HØRSENS KOMMUNE
BØRN OG UNGE
